

SZABÓ ERVIN ÖRÖKSÉGE

Előttörténelem

A kérdésre, hogy mikor keletkeztek Budapesten vagy Pest-Budán, talán Budán az első városi gyűjtemények — még megközelítő pontossággal sem lehet választ adni. Az azonban ismeretes, hogy a középkor-végi Budapestnek rendkívül magas könyv kultúrája volt. Mátyás Corvina-könyvtára az egyetemes kultúrhistoria szempontjából is jeles gyűjtemény, Budán sok fejlett európai várost megelőzve állította fel Hess András a XV. század hetvenes éveiben nyomdáját, a század végén és a XVI. század elején másolók, könyvfestők és libra-

riusok működtek itt, s a királyi kancellária, valamint a kolostorok gyűjteményei is igen rangosak voltak.

Ez a könyvkincs, az évtizedek haladtával, egyre gyarapodott, gazdagodott. A könyvnek ez idő tájt nemcsak szellemi, hanem igen magas anyagi értéke is volt. Birtoklása, a benne levő tudomány vagy művészet ismerete, használata igen szűk kör számára volt csupán adatott. Az európai szellem e csatornáin csak vékony erecskék formájában csörgedezett, s amíg a forrástól a szomszóiig jutott, gyakorta el is apadt a gondolat. A közmű-

velődés fogalma még ismeretlen volt, s a könyvnek nemcsak írása, hanem előállítás is művészet számába ment.

A kontinensen a XIX. század hozta meg a köz-könyvtárak szükségességének táradalmi igényét. Mint az iparilag is legfejlettebb ország, Anglia állította fel az első „public libraryt”, nyilvános könyvtárat. Magyarországon is az 1867-es kiegyezést követő hónapokban-években egyre sürűbben esett szó a tömegkönyvtárak hiányáról. Eötvös József kultuszminiszter már ebben az évben felhívással fordult a városok és községek törvényhatóságához, de a népművelő körök és könyvtá-

Az épület, ahol először kapott otthont az intézmény

A Szabó Ervin Könyvtár központi épülete

rak alapítására buzdító le-
velének alig volt foganat-
ja. Még évtizedeknek kel-
lett eltelnie, amíg Ady
Endre körének egyik ki-
emelkedő szellemiségű
alakja, Szabó Ervin, élére

állt a közkönyvtárakért fo-
lyó küzdelemnek.

1904-et irtunk ekkor. A
mai Szabó Ervin Könyvtár,
a közművelődés egyik leg-
jelentősebb bázisa születé-
sének éve ez a dátum.

könyvtár, ha nincs benne
könyv? Nincs azonban tíz
olyan könyv sem, ami a
népek lenne írva, s ha
van is, sok szalma mag
nélkül... Kifordul a ke-
zemből a toll, ha arra gon-
dolok, hogy a magyar kul-
túrerszény milyen lapos..."

Az első munkáshatalom,
a Tanácsköztársaság a nép-
művelést harci feladatnak
tekintette. Szabó Ervin már
nem érthette meg, munká-
társai azonban az ő nyo-
mában, az ő eszméinek,
munkásságának felhasználá-
sával fogtak hozzá az
egész magyar könyvtárügy
újrászervezéséhez.

Az ellenforradalom győ-
zelme a lendülő könyvtár-
ügy megtorpanását is je-
lentette. A terror nem vá-
logatott az eszközökben.
Eltávolítottak és meghur-
coltak a könyvtárakból
mindenkit, aki haladó esz-
mének szolgálatába sze-
gődött, s az intézmény a
főváros egyik lagymatag,
rosszul fizetett hivatalává
lett. A közművelődés e
bástyája a gazdasági kon-
junktúra és pangás von-
zási körébe került, s a fel-
szabadulásig, váltakozva,
apály és dagály duzzaszt-
otta vagy fogyasztotta a
könyvtárpolcokat s az ol-
vasótábor. Értő gondos-
ság, társadalmi előrelátás a
könyvtárak vezetésében, a
hálózat kiépítésében és
szinvisonáának tudatos
emelésében — 1945 után
következett be. Amikor
már nem veszélyt, hanem
a kultúrforradalom eszkö-
zét jelentette az olvasás, a
művelődés.

Hat és fél évtized

A Fővárosi Levéltár és a
Statisztikai Hivatal anya-
gából állították össze az
első közkönyvtárat, amely-
nek vezetője, természetese-
sen, Szabó Ervin lett. Nem
az ő vétké, hogy apostoli
tevékenysége nyomán, s
ennek ellenére az első „nép-

sék a könyvtár népművelő
feladatát... Az éretlen fel-
forgatók tanai akkor majd
visszapattannak a nép jó-
zan műveltségének vértjé-
ről. Akkor a nép azt fogja
felelni az álapostoloknak,
hogy nem az osztálygyü-
lölet, hanem a testvériség

Könyvek százai lehetők fel percek alatt a jól ren-
dezett katalógusban

könyvtárakban" épp, hogy
csak „cincogott" néhány ol-
vasásra, művelődésre al-
kalmatlan munka. Maga
Wlassics Gyula, a hivatalos
könyvtárpolitika leg-
főbb irányítója sem titkol-
ta, hogy a népkönyvtárakat
„a felforgató eszmék," el-
leni harc eszközeként kell
alkalmazni. Hogy pedig
mik a felforgató eszmék,
milyen műveket nem sza-
bad a polcokra helyezni,
azt a mindenkori hatálfőh
szabta meg. „A könyvtár-
vezetők irányítsák, vezé-

eszményeinek jegyében le-
het létrehozni a nagy tár-
sadalmi átalakulást."

Gárdonyi Géza így ír a
közkönyvtárak megalaku-
lásának első éveiben: „Né-
hány év óta népkönyvtá-
rakat állítanak fel min-
denfelé. De ér-e valamit a

Az olvasás szenvedélye

Nemesebbet, gyümölcsö-
zopot aligha lehet elkép-
zelni. Négyszemközt a gon-
dolatokkal, eszmékkel —

ez az olvasás. Igénye ki-
meríthetetlen, hatása szin-
te felbecsülhetetlen. Ehhez
mérten kell bizonyos szem-

A kerületi könyvtárak szabadpolcos
rendszere könnyűvé teszi a kiválasztást

A gyermekkönyvtárak ifjú olvasói min-
dent megtalálnak a polcokon

pontokból könyvtárpolitikánk vezetőinek elégedetlenné lenniük.

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár hálózata igen kiterjedt. Budapesten 61 könyvtár működik. Ebből 17 kizárólag a gyerekek számára. Viszont az eltelt fél évszázad alatt önálló könyvtárpületet nem építettünk.

Az intézmény könyvállománya lassan eléri a hárommilliót, a múlt évben csaknem hatmillió könyvet kölcsönöztek, majd kétmillióan látogatták a kerületi és központi könyvtárat. Ez-

Az első olvasóterem

A Budapest Gyűjtemény egyedülálló a maga nemében

az Országgyűlési és egyéb tudományos könyvtárak. Csakhogy ezekbe Kőbányáról nem járnak be a munkások könyvet kölcsönözni. S ha tennék is, ezzel a tudományos munkát, a felsőoktatást szorítanák ki helyükről.

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár vezetői nem alap nélkül büszkék a könyvállomány évenkénti gyarapodására. Arra sem, hogy az olvasótábor az utóbbi években szinte „megfiatalodott”, mintegy fele harmadik éven aluli, de ők érzik a legjobban a fejlesztés nagyobb tempójának szükségességét is, az olvasótermek gyarapítását, a fiókkönyvtárak bővítését és a peremkerületek, az új lakótelepek könyvtárral való jobb ellátottságát.

Ez a nagy múltú intézmény már létében is a közművelődés egyik legfontosabb tényezője, tevékenysége felbecsülhetetlen hatású. Működését ma is áthatja Szabó Ervin szellemi öröksége, a művelt és olvasott nép ideálja.

MÜLLER TIBOR

zel szemben kevés a könyvtáros, fizetésük a pedagógusokénál is rosszabb, a könyvtárak többsége pedig alapos „rekonstrukciót” igényelne.

Debrecenben, 151 ezer lakosra, 65 egészállású könyvtáros jut, míg Angyalföld 155 ezer lakosára csupán 16.

Pécs: 137 ezer lakos, 48 könyvtáros.

Józsefváros: 147 ezer lakos, 22 könyvtáros.

Mondhatná valaki, hogy a fővárosban a Szabó Ervin mellett ott vannak a Széchényi, az Akadémia,

A fiókkönyvtárakban nagy a forgalom minden nap

ARCHIV FOTÓ